

Third Semester Bachelor of Education
(Two Years Course) Examination

PEDAGOGY OF SCHOOL SUBJECT ONE

Part - II

Paper Code - CP - 302

(English, Marathi, Hindi, Urdu, Biological Science,
Mathematics and Commerce)

P. Pages : 24

Time : Two Hours]

[Max. Marks : 35

- Note :** (1) All questions are to be attempted.
(2) Write the subject and medium clearly on answer book.
(3) Maximum marks for each subject are 35.

- सूचना :** (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(2) विषय व माध्यम उत्तरपुस्तिकेवर स्पष्टपणे लिहा.
(3) प्रत्येक विषयासाठी कमाल 35 गुण आहेत.

- सूचनाएँ :** (1) सभी प्रश्न हल कीजिए।
(2) उत्तर-पुस्तिका पर अपना विषय और माध्यम स्पष्ट रूप से लिखिए।
(3) प्रत्येक विषय के लिए अधिकतम अंक 35 हैं।

ENGLISH

1. Discuss the importance of reading, speaking and writing skill and explain how these skills should be developed.

OR

'English is called as skill subject.' Illustrate the statement. 15

2. (a) Explain the need and importance of Teacher's handbook in English teaching. 5
- (b) 'In 21st Century Taperecorder and Television are the important means of teaching English.' Illustrate. 5

OR

- (c) What do you mean by learning resource ? Explain the utility of LCD projector in teaching of English. 5
- (d) Discuss the linguistic diversity of pronunciation in India. 5
3. (a) Explain the essential qualities of English teacher. 5

- (b) Discuss the importance of workshops for professional growth of a English teacher. 5

OR

- (c) Explain the role of NCERT in professional growth of Language teacher. 5
- (d) 'DIET works for the professional growth of language teacher.' Explain the statement. 5

मराठी

1. 'अध्ययन स्रोताची' संकल्पना स्पष्ट करून मराठी विषयाच्या दृष्टीने गरज व आवश्यकता स्पष्ट करा.

किंवा

मराठी अध्यापनातील तंत्रज्ञानावर आधारीत अध्ययन स्रोत कोणते ? गुणदोषासह स्पष्ट करा. 15

2. (अ) मराठी विषयाच्या अध्ययनात लेखन कौशल्याचे महत्त्व थोडक्यात स्पष्ट करा. 5
(ब) मराठी विषयातील अध्ययन कौशल्याची आवश्यकता स्पष्ट करा. 5

किंवा

(क) मराठी अध्यापनात उच्चारशास्त्राची संकल्पना स्पष्ट करा. 5

(ड) भाषिक कौशल्याचे प्रकार स्पष्ट करा. 5

3. (अ) उत्कृष्ट मराठी शिक्षकाच्या गुणवैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. 5

(ब) मराठी अध्यापनामध्ये चर्चा सत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

किंवा

(क) भाषा शिक्षकाच्या व्यावसायिक वृद्धीसाठी NCERT चे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

(ड) भाषा शिक्षकाकरिता सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

हिन्दी

1. वर्णों के उच्चारण स्थान का वर्गीकरण करते हुए भाषाप्रणाली में उच्चार एवं उनके विकारों को सोदाहरण प्रस्तुत कीजिए।

अथवा

हिंदी अध्यापक के नाते भाषण एवं लेखन कौशल का विकास करते समय आप कौनसी सावधानियां बरतेंगे ? विस्तार से लिखिए। 15

2. (अ) छात्र कार्यपुस्तिका के गुण-दोष लिखिए। 5
(ब) भाषिक विभिन्नताओं का परिणाम हिंदी पर कैसे पड़ता है ? उदाहरण देकर लिखिए। 5

अथवा

- (क) तंत्रविज्ञान पर आधारित शिक्षा साधनों के गुण-दोष लिखिए। 5
(ड) अधिगम (अध्ययन) साधनों की संकल्पना विस्तार से स्पष्ट कीजिए। 5

3. (अ) प्रभावशाली हिंदी अध्यापक की अभिवृत्ति पर चर्चा कीजिए। 5
(ब) हिंदी अध्यापक के लिए कार्यशालाओं का महत्व लिखिए। 5

अथवा

- (क) भाषाअध्यापक के विकास में राज्य शिक्षा एवं अनुसंधान प्रशिक्षण परिषद का योगदान लिखिए। 5
- (ड) "विभिन्न हिंदी परिषदों द्वारा हिंदी अध्यापक की व्यावसायिक योग्यता का विकास होता है।" इस विधान को सन्मुख रखकर परिषद का महत्व उजागर कीजिए। 5

- سوال نمبر (۱) اردو تدریس کے دو اپنی وسائل میں معلم کی دستی بیاض 'Teacher Handbook' اور دوسری بیاض 'Work Book' کی اہمیت لکھیے۔
15
- یا
- اردو تدریس میں مختلف طریقوں کو تشریح کرنے کے لیے "خطاب" (Lecture Method) کا طریقہ کی اہمیت مفضل انوار میں تحریر لکھیے۔
15
- سوال نمبر (۲) (۱) اردو تدریس کے بنیادی وسائل میں بیاض 'Motivation' کی اہمیت لکھیے۔
5
- (۲) تلفظ کی ادائیگی زبان کو موثر بناتی ہے، وضاحت لکھیے۔
5
- (۳) 'بولنا یا ہم ولام' یونان میں سہارت کی اردو تدریس میں اہمیت لکھیے۔
5
- (۴) دران ملازمت معلم کی مختلف تربیت کی اہمیت لکھا ہوتی ہے؟
5
- سوال نمبر (۳) (۱) کامیابی معلم کی خصوصیات کون کون سی ہوتی ہیں؟
5
- (۲) قومی انجمن برائے تعلیم تحقیق و تربیت (NCERT) کی افادیت لکھیے؟
5
- یا
- (۳) زبانوں کی بنیادی اصول میں سبجوں (Phonology) کی اہمیت لکھیے۔
5
- (۴) معلم کی پیشرواران ترقی کے لیے تربیت 'Work shops' کی اہمیت لکھیے۔
5

BIOLOGICAL SCIENCE

1. What is Unit-Test ? State the importance of Unit-test. Explain in short, the steps involved in the construction of a unit test.

OR

Illustrate any one tool, useful for a qualitative evaluation of Biological Science. Explain the procedure of Continuous and Comprehensive Evaluation (CCE), in the teaching of Biological Science. 15

2. (A) Illustrate the importance of Over Head Projector (OHP) in the teaching of Biological Science. 5
- (B) What do you mean by a field-trip ? State the importance of field trips for making the teaching of Biological Science interesting. 5

OR

- (C) Explain the organization of an ideal Biological Science Laboratory. 5
- (D) State the importance of Charts and Models in the teaching of Biological Science. 5

3. (A) What points are included in the Teachers Hand Book ? State its importance also. 5
- (B) Explain the need of Biological Science Teacher association. 5

OR

- (C) Explain the criteria of a good text book of Biological Science. 5
- (D) Explain the essential characteristics of a good Biological Science Teacher. 5

(मराठी माध्यम)

1. घटक-चाचणी म्हणजे काय ? घटक चाचणीचे महत्त्व विशद करून घटक-चाचणी तयार करण्याच्या पायऱ्या थोडक्यात स्पष्ट करा.

किंवा

जीवशास्त्रीय विज्ञानाच्या गुणात्मक मूल्यमापनाकरिता उपयुक्त कोणतेही एक साधन सोदाहरण स्पष्ट करा. जीवविज्ञान अध्यापनात सतत व सर्वकष मूल्यमापनाची (CCE) प्रक्रिया स्पष्ट करा. 15

2. (अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापनात उर्ध्वशिर्ष प्रक्षेपण यंत्राचे (OHP) महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 5
- (ब) क्षेत्र-भेट (Field-Trip) म्हणजे काय ? जीव विज्ञानाच्या अभिरूचीपूर्ण अध्यापनासाठी क्षेत्र-भेटीचे महत्त्व सांगा. 5

किंवा

- (क) जीवशास्त्रीय विज्ञानाच्या आदर्श प्रयोगशाळेची रचना स्पष्ट करा. 5
- (ड) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापनात तक्ते व प्रतिकृती यांचे महत्त्व विशद करा. 5
3. (अ) शिक्षक - हस्तपुस्तिकेत कोणत्या बाबींचा समावेश असतो ? त्याचे महत्त्व विशद करा. 5

- (ब) जीवशास्त्रीय विज्ञान शिक्षक संघटनेची आवश्यकता स्पष्ट करा. 5

किंवा

- (क) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष स्पष्ट करा. 5
- (ड) चांगल्या जीवविज्ञान अध्यापकाची आवश्यक गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. 5

(हिन्दी माध्यम)

1. इकाई - जाँच याने क्या ? इकाई - जाँच का महत्व विशद करते हुए इकाई जाँच तैयार करने के सोपान संक्षेप में स्पष्ट कीजिए।

अथवा

जीवशास्त्रीय विज्ञान के गुणात्मक मूल्यांकन हेतु उपयुक्त किसी एक साधन को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। जीवशास्त्रीय विज्ञान के अध्यापन में सतत एवं सर्वकष मूल्यांकन (CCE) की प्रक्रिया स्पष्ट कीजिए। 15

2. (अ) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापन में उर्ध्वशिर्ष प्रक्षेपण यंत्र (OHP) का महत्व सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 5
- (ब) क्षेत्र में सैर के लिए जाना क्या होता है ? जीवविज्ञान के रूचिपूर्ण अध्यापन हेतु क्षेत्र की सैर का महत्व बताइए। 5

अथवा

- (क) जीवशास्त्रीय विज्ञान के आदर्श प्रयोगशाला की रचना स्पष्ट कीजिए। 5
- (ड) जीवशास्त्रीय विज्ञान के अध्यापन में तालिका (Charts) एवं प्रतिकृतियों का महत्व विशद कीजिए। 5
3. (अ) अध्यापक हस्तपुस्तिका में किन बातों का समावेश होता है ? उनका महत्व विशद कीजिए। 5

- (ब) जीवशास्त्रीय विज्ञान अध्यापक संगठना की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए। 5

अथवा

- (क) जीवशास्त्रीय विज्ञान विषय के अच्छे पाठ्यपुस्तक के मापदंड स्पष्ट कीजिए। 5
- (ड) अच्छे जीवविज्ञान अध्यापक की आवश्यक गुणविशेषताएँ स्पष्ट कीजिए। 5

MATHEMATICS

1. What is meant by Teaching Aids ? How LCD Projector and T.V. useful in Mathematics Teaching ? Explain.

OR

Illustrate the need and Importance of Mathematics Laboratory, prepare a list of essential equipment in it. 15

2. (A) Which qualities should be in the teacher of Mathematics Subject ? Write. 5
- (B) Explain the criteria of a good-text-book of Mathematics. 5

OR

- (C) Explain the report published by NCERT (2006) about teaching of Mathematics. 5
- (D) Explain the need of work-book for students. 5
3. (A) Explain the concept of formative evaluation in Mathematics Subject. 5

- (B) Explain the role of Mathematics teacher in developing linkages amongst child and school.

5

OR

- (C) Illustrate the importance of rating scale in the evaluation of Mathematics.

5

- (D) Prepare a Unit test of 25 marks on any unit of 9th Class Mathematics Subject.

5

(मराठी माध्यम)

1. शैक्षणिक साधन म्हणजे काय ? एल.सी.डी. प्रक्षेपक व दूरदर्शन गणित अध्यापनात कसा उपयोगी पडतो ? स्पष्ट करा.

किंवा

गणित प्रयोगशाळेची गरज व महत्त्व उदाहरणासह स्पष्ट करा. त्यातील आवश्यक उपकरणाची यादी तयार करा. 15

2. (अ) गणित विषयाच्या शिक्षकामध्ये कोणती गुणवैशिष्ट्ये असावीत ते लिहा. 5

(ब) गणिताच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष स्पष्ट करा. 5

किंवा

(क) एन.सी.ई.आर.टी. (2006) ने गणित अध्यापनाविषयी प्रसिध्द केलेला अहवाल स्पष्ट करा. 5

(ड) विद्यार्थ्यांकरिता कार्यपुस्तिकेची गरज स्पष्ट करा. 5

3. (अ) गणित विषयात आकारिक मूल्यमापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. 5

(ब) बालक आणि शाळा यातील संबंध विकसित करण्यासाठी गणित शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. 5

किंवा

(क) गणिताचे मूल्यांकनात पदनिश्चयन श्रेणीचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 5

(ड) गणित विषयातील वर्ग 9 च्या कोणत्याही एका घटकावर आधारीत 25 गुणांची घटक चाचणी तयार करा. 5

(हिन्दी माध्यम)

1. शैक्षिक साधन याने क्या ? गणित अध्यापन में एल.सी.डी. (LCD) प्रक्षेपक एवं दूरदर्शन किस प्रकार उपयुक्त हैं ? स्पष्ट कीजिए।

अथवा

गणित प्रयोगशाला की आवश्यकता एवं महत्व उदाहरणद्वारा स्पष्ट कीजिए। इसके आवश्यक उपकरणों की सूची तैयार कीजिए।

15

2. (अ) गणित विषय के अध्यापक में कौनसी गुण विशेषताएँ होनी चाहिए ? लिखिए। 5
- (ब) गणित के अच्छे पाठ्यपुस्तक के मानक स्पष्ट कीजिए। 5

अथवा

- (क) एन.सी.ई.आर.टी. (2006) द्वारा गणित अध्यापन संबंधी प्रसिद्ध अहवाल स्पष्ट कीजिए। 5
- (ड) छात्रों के लिये कार्यपुस्तिका की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए। 5

3. (अ) गणित विषय में आकारिक मूल्यांकन की संकल्पना स्पष्ट कीजिए। 5

- (ब) छात्र एवम् शाला में सम्बन्ध विकसित करने हेतु गणित अध्यापक की भूमिका स्पष्ट कीजिए। 5

अथवा

- (क) गणित मूल्यांकन में पदनिश्चयन श्रेणी का महत्व सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 5
- (ड) गणित विषय के कक्षा 9 वी के किसी एक ईकाई पर 25 गुणों की ईकाई जाँच तैयार कीजिए। 5

COMMERCE

1. Explain the need of co-curricular activities. Which co-curricular activities, will you organise in order to make Commerce teaching effective ? Describe any one of them in detail.

OR

What is meant by Teaching Aids ? How chart and LCD Projector useful in Commerce Teaching ? Explain it. 15

2. (A) What is meant by Learning resources in Commerce Teaching ? Describe any one of them. 5
- (B) Explain the demerits of technological based learning resources. 5

OR

- (C) Which points are included in Teacher's hand-book ? Explain. 5
- (D) Which things are included in Student's work-book ? Explain. 5

3. (A) Describe the attitude of Commerce Subject Teacher. 5
- (B) Explain the importance of a in-service training programs for Professional Growth of Commerce teacher. 5

OR

- (C) State the Functions of N.C.E.R.T. for Professional Growth of Commerce teacher. 5
- (D) State the Need of S.C.E.R.T. for Professional Growth of Commerce teacher. 5

(मराठी माध्यम)

1. अभ्यासपूरक कार्यक्रमाची गरज स्पष्ट करा. वाणिज्याचे अध्यापन परिणामकारक व्हावे म्हणून कोणत्या अभ्यासपूरक कार्यक्रमाचे आयोजन कराल ? त्यापैकी एकाचे सविस्तर वर्णन करा.

किंवा

शैक्षणिक साधने म्हणजे काय ? वाणिज्य अध्यापनात तक्ता आणि LCD प्रोजेक्टर कसा उपयोगी पडतो ? स्पष्ट करा.

15

2. (अ) वाणिज्य अध्यापनातील अध्ययन स्रोत म्हणजे काय ? त्यापैकी एकाचे सविस्तर वर्णन करा. 5
- (ब) तंत्रज्ञानयुक्त अध्ययन उपागमाचे दोष स्पष्ट करा. 5

किंवा

- (क) शिक्षक हस्तपुस्तिकेत कोणकोणत्या बाबींचा समावेश असतो ? स्पष्ट करा. 5
- (ड) विद्यार्थी कार्यपुस्तिकेत कोणत्या बाबींचा समावेश होतो ? स्पष्ट करा. 5

3. (अ) वाणिज्य विषयाच्या शिक्षकाच्या अभिवृत्तीचे वर्णन करा. 5
- (ब) वाणिज्य शिक्षकाच्या व्यावसायिक वाढीसाठी सेवाअंतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे महत्त्व स्पष्ट करा. 5

किंवा

- (क) वाणिज्य शिक्षकाच्या व्यावसायिक वाढीसाठी एन.सी.ई.आर.टी. ची कार्ये विशद करा. 5
- (ड) वाणिज्य शिक्षकाच्या व्यावसायिक वाढीकरिता एस.सी.ई.आर.टी. ची गरज विशद करा. 5

(हिन्दी माध्यम)

1. अभ्यासपूरक कार्यक्रम की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए। वाणिज्य का अध्यापन परिणामकारक होने हेतु कौनसे पाठ्यपूरक उपक्रमों का आयोजन करेंगे ? उनमें से किसी एक का सविस्तार से वर्णन कीजिए।

अथवा

शैक्षणिक साधने याने क्या ? वाणिज्य अध्यापन में तक्ते एवं LCD प्रोजेक्टर कैसे उपयुक्त हैं ? स्पष्ट कीजिए।

15

2. (अ) वाणिज्य अध्यापन में अध्ययन स्रोत याने क्या ? उनमें से किसी एक का वर्णन कीजिए। 5
- (ब) तंत्रज्ञानपूरक अध्ययन उपागम के दोष स्पष्ट कीजिए। 5

अथवा

- (क) अध्यापक हस्तपुस्तिका में कौन-कौनसी बातों का समावेश होता है ? स्पष्ट कीजिए। 5
- (ड) विद्यार्थी कार्यपुस्तिका में कौनसे मुद्दों का समावेश होता है ? स्पष्ट कीजिए। 5
3. (अ) वाणिज्य विषय के अध्यापक के अभिवृत्ति का वर्णन कीजिए। 5

- (ब) वाणिज्य अध्यापक के उपक्रम का व्यावसायिक वृद्धि के लिये सेवांतर्गत प्रशिक्षण का महत्व स्पष्ट कीजिए।
5

अथवा

- (क) वाणिज्य अध्यापक के व्यावसायिक वृद्धि के लिये एन.सी.ई.आर.टी. के कार्य विशद कीजिए। 5
- (ड) वाणिज्य अध्यापक के व्यावसायिक वृद्धि के लिये एस.सी.ई.आर.टी. की आवश्यकता विशद कीजिए।
5

